

Myśliński, Jerzy

"Pieczat' Sowietskoj Biełorusi (Istoriczeskij oczerk)", Stanisław Wiktorowicz Marceliew, Mińsk 1967 : [recenzja]

Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego 10/4, 561-563

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

deksie: Balzac Honoré, Pfeifer Ida, ale Hoffman E. T. A., Zschokke J. H.).

Pomimo tych mankamentów i niedociągnięć książka Elżbiety Słodkowskiej, wyraźnie wzbogacająca naszą wiedzę zarówno o Dmochowskim jak i o dziejach edytorstwa XIX-wiecznego, stanowi cenną i pożyteczną pozycję dla badań nad księgarstwem i dziejami polskiej książki XIX-wiecznej.

Cecylia Gajkowska

IV

Stanisław Wiktorowicz Marceliew, Pieczat' Sowietskoj Białorusi. (Istori-czeskiej oczerk), Mińsk 1967, ss. 512, ilustr.

Książka S. W. Marceliewa, mająca charakter publikacji naukowej, przeznaczona jest jednak dla szerszego kręgu czytelników, głównie dziennikarzy, działaczy społecznych. Dzieli się ona na dziewięć rozdziałów, ogólnikowy wstęp i zakończenie oraz pożyteczne kalendarium wydarzeń związanych z dziejami radzieckiej prasy białoruskiej. Ponadto autor zestawiał literaturę przedmiotu, do której włączył też liczne opracowania o charakterze ogólnym, ale niestety pominął szczegółowy zestaw tytułów prasowych oraz pozycje o charakterze bibliograficznym. Praca oparta jest głównie na opracowaniach i samej prasie oraz na źródłach archiwalnych proveniencji partyjnej (archiwum Instytutu Historii Partii przy CK KPB), aktach centralnych archiwów Białorusi Radzieckiej, zbiorach Białoruskiego Muzeum Historii Wielkiej Wojny Narodowej i niektórych archiwów obwodowych (Homel).

Z logicznie uzasadnionej konstrukcji książki wyłamują się dwa rozdziały: pierwszy traktujący o dziejach „Iskry” i „Prawdy” na Białorusi i lokalnych organach socjaldemokratycznych oraz rozdział dziewiąty omawiający rozwój wydawnictw książkowych i dzieje przemysłu poligraficznego na terenie Białorusi Radzieckiej. W tym ostatnim rozdziale dla dziejów prasy cenny jest krótki paragraf (s. 464—477) omawiający bardzo pobieżnie historię białoruskiego przemysłu poligraficznego. Pozostałe rozdziały dotyczą poszczególnych odcinków chronologicznych dziejów prasy białoruskiej, poczynając od prasy proletariackiej w r. 1917, poprzez okres wojny domowej, okres walki o uprzemysłowienie i kolektywizację kraju, lata od 1933 do 1941; rozdział VI traktuje o prasie białoruskiej w okresie wojny światowej, zaś rozdziały VII i VIII obejmują charakterystykę prasy w okresie powojennym, przy czym datą graniczną jest tu rok 1959.

Wśród licznych faktów omawianych w książce na uwagę zasługuje opis założenia pierwszej legalnej gazety bolszewickiej na Białorusi w 1917 r. — „Zwiazdy”, która do 1925 r. drukowana była w języku rosyjskim, w latach 1925—1927 w rosyjskim i białoruskim, a od r. 1927 po białorusku. Podkreślił też autor wielką rolę gazet dla chłopów białoruskich w latach trzydziestych; zajął się serwisem informacyjnym białoruskiej prasy, opisując powstanie i działalność agencji prasowej BIEŁTA. Materiał faktograficzny stale konfrontuje autor z odpowiednimi danymi dotyczącymi całego terytorium ZSRR; zajął się on też rozpowszechnianiem centralnej prasy radzieckiej na terenie Białorusi. W kolejnych rozdziałach scharakteryzował takie zjawiska, jak powstanie gazet rejonowych, gazet Stacji Maszynowo-Traktorowych. Zainteresował się też, choć tylko marginesowo, zagadnieniem upowszechniania literatury za pośrednictwem prasy. Więcej pisał o ruchu korespondentów robotniczych i chłopskich. Stosunkowo wiele miejsca zajmuje w książce opis nielegalnej prasy wydawanej przez KPZB, przy czym autor nie cytuje niestety ani jednego opracowania polskiego wiążącego się z tematem. Pisząc o latach 1939—1941 autor wymienił tylko nowe tytuły w języku białoruskim i rosyjskim, które pojawiły się na terenie Zachodniej Białorusi, pominął zaś zupełnie kilkanaście tytułów, w tym trzy polskie, wydawanych wówczas przez władze radzieckie w obwodzie białostockim.

Bardzo ciekawy jest rozdział dotyczący okresu wojny, kiedy to w Orle, a potem w Moskwie, od 9 IX 1941 r. ukazywała się „Sowietskaja Biełarus”. Znacznie cenniejsze, jak się wydaje, są paragrafy tego rozdziału omawiające prasę konspiracyjną antyhitlerowską. Autor omówił tu gazety-plakaty, prasę wojskową i partyzancką w oparciu o bogate ich zbiory i liczne relacje pamiętnikarskie. Czytelnika polskiego zainteresuje zapewne wiadomość związana z dziejami tej prasy — otóż Izba Książki BSRR kończy pracę nad bibliografią-katalogiem białoruskiej prasy wydawanej na terenach okupowanych; wśród licznych gazet konspiracyjnych i partyzanckich zebrane zostały także tytuły w języku polskim lub kilkujęzyczne. Prasa ta doczekała się już w r. 1950 obszernej monografii (I. Krauczanka, *Padpolny bolszewicki druk u Biełarusi u gady wialikau auczynnau wojny*).

Czytelnik następnie zaznajamia się z odbudową systemu prasy BSRR w okresie powojennym, z jego rozwojem, powstaniem gazet wielkich zakładów przemysłowych, obwodów. Nieco mniej miejsca poświęcono innym, poza gazetami, periodykom.

Książka Marceliewa ma charakter podręcznikowy, ponieważ usiłuje ogarnąć całość problematyki. Większość jednak zagadnień musiał sam autor przebadać od podstaw. Może dlatego zabrakło w publikacji charakterystyki prasy mniejszości narodowych: polskiej, żydowskiej, litew-

skiej, a warto wiedzieć, że oficjalna bibliografia BSRR notuje kilkadziesiąt pozycji w tych językach. Tylko raz marginesowo wspomniał autor o „Orce”, organie KC KPB, wydawanej dla chłopów, w języku polskim, przez przeszło 10 lat, początkowo tygodniowo, a następnie kilka razy w tygodniu. Zupełnie nie wymienił np. istniejącego w latach 1940—1941 w Mińsku dziennika polskiego pt. „Sztandar Wolności”, który miał znaczne zasługi w zakresie popularyzacji podstawowych haseł socjalistycznych wśród ówczesnej ludności polskiej, zamieszkującej zwłaszcza zachodnie połacie Białorusi. Były też inne gazety polskie na Białorusi Radzieckiej, m. in. rejonowa gazeta w Kojdanowie (potem Dzierżyńsku). Charakterystyka tej prasy, która spełniła znaczną rolę realizując na Białorusi hasła leninowskiej polityki narodowościowej, powinna zostać w ewentualnym następnym wydaniu rozszerzona. Z innych uwag należałoby postulować wykorzystanie ukraińskiej i polskiej literatury przedmiotu (A. Ślisz, K. Sierocka, J. Daszkiewicz) oraz oficjalnych statystyk druków BSRR, gdyż np. na s. 236 autor powołuje się na dane dotyczące liczby tytułów prasowych zawarte w artykule gazety „Zwiazda”, a pomija pełne dane Izby Książki BSRR, zawarte w wydawnictwie „Periodyczny druk BSSR”. W końcowych rozdziałach pomocne byłyby informacje na temat rozwoju innych poza prasą środków masowego przekazu na terenie Republiki. Wreszcie indeksy osób, miejscowości i tytułów prasowych znakomicie ułatwiłyby korzystanie z tej pożytecznej książki.

Jerzy Myśliński

List do Redakcji

W rozprawie Andrzeja Paczkowskiego pt. *Geografia polityczna prasy polskiej 1918—1939* zamieszczonej w t. IX, z. 4 „Rocznika Historii Czołpiśmiennictwa Polskiego” na s. 515 w wierszach 10—13 od dołu autor błędnie napisał, że „Słowo Polskie” we Lwowie od marca 1928 r. było „właściwie oficjalnym reprezentantem prasy SN [Stronnictwa Narodowego] we Lwowie”; rzecz ma się wręcz odwrotnie, w tym czasie dziennik ten przestał być w ogóle organem tzw. obozu narodowego. „Słowo Polskie” już w połowie stycznia 1928 r. zostało w 50% sprzedane grupie „Zespołu Stu”, którą to część własności wydawnictwa posiadał były minister skarbu Władysław Kucharski, a równocześnie kierownictwo dziennika objął Waclaw Mejbaum, rzecznik owego „Zespołu Stu”. W pierwszych dniach marca 1928 r. nowa redakcja ogłosiła artykuł jawnie zrywający z endecją w związku z wynikiem wyborów sejmowych, po czym 9 marca, nazajutrz, „Słowo Polskie” ogłosiło, że „nie może być dalej par-